

«БЕКТЕМИН»

И.Арабаев атындагы КМУнун
Илим, эл аралык коммуникациялар
жана инновациялар боюнча
проректору педагогика
илимдеринин доктору, проф.м.а.
А.К.Чалданбаева

« ____ » _____ -ЖЫЛ

Акматова Таңсык айдын 10.02.06. – түрк тили адистиги боюнча
кандидаттык экзаменинин кошумча программасы

Кошумча программанын мазмуну

Программанын мазмуну жөндөмөлөр жөнүндөгү алгачкы пикирлерди, жалпы тил илиминдеги, түркологиядагы, кыргыз жана өзбек тил илиминдеги жөндөмөлөр системасы, жөндөмө категориясы тууралуу илимий изилдөөлөрдү, анын методикалык негиздери менен таанышууну, илимдин бул тармагынын концептуалдык аппаратын, анын башкалар менен байланышын камтыйт. Мындан тышкары байыркы жана азыркы жөндөмөлөр арасындагы, эки тилдин жөндөмөлөр системасындагы жалпылык, айырмачылыктарды талдоого алат.

Дисциплина система менен парадигманын, говорлордогу жана диалекттердеги жөндөмөлөрдүн сүйлөм куруудагы жана жалпы эле грамматикадагы ролун, кыргыз тилиндеги жөндөмө мүчөлөрүнүн байркылыгын чагылдырат.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Абрамзон С. М. Киргизы и их этногенетические и историко-культурные связи [Текст] / С. М. Абрамзон. – Фрунзе, 1990. – 479с.
2. Абдувалиев И. Кыргыз тилинин морфологиясы [Текст] / И. Абдувалиев Бишкек, 2008. – 284б.
3. Абдуллаев Ф.А. Опыт составления диалектологического словаря узбекского языка [Текст] / Вопросы диалектологии тюркских языков

(Материалы 14-регионального совещания по диалектологии тюркских языков, состоявшегося 27-30 мая 1963 года в г.Фрунзе) [Текст] / Фрунзе, 1968. – 189с.

4. Аширалиев К. Орхон-Енисей жазма эстеликтериндеги унгу сөздөр [Текст] / К. Аширалиев. Фрунзе, 1963. – 120 б.

5. Бартольд В.В. Избранные труды по истории кыргызов и Кыргызстана [Текст] / В. В. Бартольд Бишкек, 1996. – 608 с.

6. Бакинова Г. Кыргыз тилинин Ош говорлору [Текст] / Г. Бакинова Фрунзе, 1956. – 123 б.

7. Баскаков Н. А. Алтайский язык [Текст] / Н. А. Баскаков Москва, 1958. – 113с.

8. Баскаков Н. А. Историко-типологическая морфология тюркских языков: (Структура слова и механизм агглютинации) [Текст] / Баскаков Н. А. Москва, 1979. 273с.

9. Баскаков Н. А. Тюркские языки [Текст] / Н. А. Баскаков Москва, 1960. – 246 с.

10. Батманов И. А. Источники формирования тюркских языков Южной Сибири и Средней Азии// Источники формирования тюркских языков средней Азии и Южной Сибири [Текст] / И. А. Батманов. – Фрунзе, 1966. – 359 с.

11. Батманов И. А. Некоторые лингвистические данные к этногенезу киргизского народа Труды киргизской археолого-этнографической экспедиции. Часть 3. [Текст] / И. А. Батманов. – Фрунзе, 1959 – 237 с.

12. Батманов И. А. Таласские памятники древнетюркской письменности [Текст] / И. А. Батманов. – Фрунзе, 1971. – 63с.

13. Батманов И.А. Употребление падежей в киргизском языке [Текст] / Батманов И.А. – Фрунзе-Казань, 1938. – 45 с.

14. Баманов И.А., Актанов Т. Кыргыз тилинин окуу китеби [Текст] / И. А. Баманов, Т. Актанов. – Бишкек, 2007. – 143 б.

15. Бакинова Г., Кондучалова С., Сыдыков С. Кыргыз тилинин Жалал-Абад областынын говорлору [Текст] / Г. Бакинова, С. Кондучалова, С. Сыдыков. – Фрунзе, 1958. – 174с.
16. Бутанаев В. Я., Худяков Ю. С. История Енисейских кыргызов [Текст] / В. Я. Бутанаев, Ю. С. Худяков С. – Абакан, 2000. – 250 с.
17. Гаджиева Н. З. Основные пути развития синтаксической структуры тюркских языков [Текст] / Н. З. Гаджиева. – Москва, 1973. – 408 с.
18. Гуломов А. Г. Узбек тилида келишиклар [Текст] / А. Г. Гуломов. – Тошкент, 1941. – 250 б.
19. Грамматика киргизского литературного языка [Текст] / Часть 1, фонетика и морфология. Фрунзе, 1987. – 400 с.
20. Грищенко К.Ф. О категориях притяжательности и определенности в тюркских языках [Текст] / К. Ф. Грищенко. – Ономастика Поволжья.2., Горький, 1971. – 373 с.
21. Давлетов С., Кудайбергенов С. Азыркы кыргыз тили. Морфология. [Текст] / С. Давлетов, С. Кудайбергенов. – Фрунзе, 1980. – 235с.
22. Жапаров Ш. Кыргыз диалектологиясы [Текст] / Ш. Жапаров. – Фрунзе, 1982. – 62 б.
23. Жапаров Ш. Лейлек говорунун лексикалык өзгөчөлүктөрүнөн [Текст] / Ш Жапаров. – Кыргыз тили боюнча изилдөөлөр. Фрунзе, 1970. – 169 б.
24. Жумалиев Ж. Андижан кыргыздарынын тили [Текст] / Жумалиев Ж. – Фрунзе : Илим, 1983. – 200 б.
25. Ишаев А. Келишик формаларининг олмашилиб кулланиши. Узбек тили ва адабиети. [Текст] / А. Ишаев. – Тошкент, 1983. – 283 б.
26. Кононов А. Н. Грамматика языка тюркских рунических памятников 7—9 вв. [Текст] Кононов А. Н. – Ленинград, 1980. – 255с.
27. Кононов А. Н. Грамматика узбекского языка [Текст] / А. Н. Кононов. – Ташкент, 1948. – 250 б.
28. Мирзаев М., Усмонов С., Расулов И. Узбек тили [Текст] / М. Мирзаев, С. Усмонов. – Тошкент, 1978. – 256 б.

29. Мирзахидова М.И. Кыргыз жана өзбек тилдериндеги морфологиялык категориялардын табияты. [Текст] Доктордук диссертация (10. 02. 06). Бишкек, 2005.
30. Мусаев С.Ж. Орхон-Енисей жазма эстеликтериндеги атоочтук формалар жана алар аркылуу уюшулган конструкциялар [Текст] / С. Ж. Мусаев Тюркологические исследования. Фрунзе, 1983. – 150 б.
31. Орузбаева Б.Ө. Сөз курамы [Текст] / Б. Ө. Орузбаева Бишкек, 2000. – 360б.
32. Сагынбаева Б., Садыков Т. Түрк тилдеринин салыштырма грамматикасы [Текст] / Б. Сагынбаева, Т. Садыков Бишкек, 2010. – 500б.
33. Сыдыков С., Конкобаев К. Байыркы түрк жазуусу (7-10к) [Текст] / С. С. Сыдыков, К. Конкобаев Бишкек, 2001. – 350б.
34. Шоабдурахманов Ш. Узбек адабий тили ва узбек халк шевалари [Текст] / Ш. Шоабдурахманов – Тошкент, 1962. – 141 б.
35. Тенишев, Э. Р. Древне-кыргызский язык [Текст] / Э. Р. Тенишев. – Бишкек: Кыргызстан, 1997. – 156 с.
36. Юдахин К. К. Некоторые особенности Кара-Булакского говора [Текст] / К. К. Юдахин. – Тошкент, 1957. – 100с.
37. Юнусалиев, Б. М. Кыргыз диалектологиясы [Текст] / Б. М. Юнусалиев. – Фрунзе: Мектеп, 1971. – 249 б.
38. Юнусалиев Б. М. Тандалган эмгектер [Текст] / Б. М. Юнусалиев. – Фрунзе: Илим, 1985. – 510 б.
39. Юнусалиев Б. М. Кыргыз диалектологиясы [Текст] / Юнусалиев Б.М. – Бишкек, 2013. – 399 б.
40. Языки мира. Тюркские языки. Бишкек, 1997. 500б.

Кандидаттык экзамендин кошумча программасынын суроолору:

1. Жалпы тил илиминдеги жөндөмөлөрдүн изилдениши
2. Түрктилдериндеги жөндөмөлөр
3. Кыргыз, өзбек тилдериндеги жөндөмөлөр
4. Тил, кеп жана кеп ишмердүүлүгү.
5. Түркология: түрк тилдери
6. Грамматикалык маани, грамматикалык форма жана грамматикалык категориялар. Алардын тилдин грамматикалык түзүлүшүндөгү ролу.
7. Грамматикалык категориялар: жөндөмө, жак, таандык, сан
8. Тил менен ойлоо, алардын карым-катышы.
9. Тилдин социалдык жашоо формалары: диалект, говор, адабий тил.
10. Тилдин өзгөрүү тенденциясы, анын себептери жана натыйжасы.
11. Тилдердин генеологиялык классификациясы.
12. Тилди изилдөө методдору: эмпирикалык, дедуктивдик, аналитикалык, эксперименталдык, инструменталдык, статистикалык, тектештирме-тарыхый, типологиялык.
13. Лингвистикалык дисциплиналар системасы: жалпы тил илими, түркология, ареалдык лингвистика ж.б.
14. Лингвистикалык традициялар.
15. Кыргыз, өзбек тилдериндеги жөндөлүш типтери.
16. Тектештирме-тарыхый тил илиминин калыптанышы.
17. Фердинанд де Соссюрдун лингвистикалык концепциялары.
18. Прага лингвистикалык мектеби жана анын принциптери.
19. Көрүнүктүү өзбек лингвисттери: А. Гуломов, Ш. Шоабдурахманов
20. Көрүнүктүү түркологдор: В. В. Радлов, А. Н. Кононов, Э. В. Севортян
21. Тилдеги негизги бирдиктер: фонема, морфема, сөз, сөз айкашы, сүйлөм, текст.
22. Кыргыз тилиндеги сөз түркүмдөрүн классификациялоонун принциптери.
23. Кыргыз тилиндеги жөндөлүштүн түрлөрү.
24. Сингармонизм (үндөштүк мыйзамы), жөндөмө мүчөлөрүнүн варианттары.
25. Орфография. Кыргыз орфографиясынын негизги принциптери.
26. Сөз лексикалык системанын бирдиги катары.
27. Сөз жана мүчө.
28. Тилдин сөздүк корун изилдөөнүн социолингвистикалык аспектиси.
29. Азыркы кыргыз тилинин жөндөмөлөр системасындагы парадигмалык катыштар.

30. Сөз өзгөртүүчү мүчөлөр.
31. Кыргыз тилинин лексикасынын социалдык-функционалдык мүнөздөмөсү.
32. Лексиканын стилдик катмарланышы жана анын мүнөздөмөсү.
33. Кыргыз морфологиясынын калыптанышы жана өнүгүшү.
34. Өзбек тилиндеги жөндөмөлөрдүн изилдениши.
35. Өзбек тилинин говорлору.
36. Текстти уюштуруучу лингвистикалык жана экстралингвистикалык каражаттар.
37. Кыргыз тилинин түрк тилдер системасында алган орду.
38. Кыргыз-кыпчак тобуна кирген түрк тилдерине (кыргыз тили, алтай тилинин түштүк диалектиси) мүнөздүү белгилер.
39. Карлук тобуна кирген түрк тилдери.
40. Кыргыз тилинин калыптануу доорлору.
41. Орхон-Енисей жазма эстеликтери жана азыркы кыргыз тили.
42. Байыркы жана азыркы жөндөмөлөр.
43. Махмуд Кашгаринин «Дивану лугати-т түрк» сөздүгү орто кылымдагы кыргыз тилинин өнүгүшү тууралуу тарыхый булак катары.
44. Кыргыздар колдонгон жазуулар.
45. Кыргыз тили жана анын диалектилери (Б. М. Юнусалиев, Ж. Мукамбаев, Ш. Жапаров).
46. Кыргыз тилинин диалектилериндеги жөндөмөлөр боюнча өзгөчөлүктөр.
47. Кыргыз тилинин түштүк-батыш диалектисиндеги жөндөлүш.
48. И.А.Батмановдун жөндөмөлөр тууралуу пикири.
49. Х. Карасаевдин изилдөөлөрү.
50. Б. М. Юнусалиев диалект, говолордогу жөндөлүш тууралуу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин проф. Т. Ахматов атындагы кыргыз тили жана аны окутуунун технологиялары кафедрасынын башчысы,
ф. и. к., доцент

С. К. Каратаева

